

עיונים לפרשת ויקרא - זכור עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

שנאת עמלק

הרב שאולי גרינפלד

דברי הרמב"ם אלו, אשר מלמדים אותנו שיש עניין ומצווה לשנוא את העמלקים, נראים לכאורה כנוגדים את דבריו של מרן הראי"ה קוק, בספרו מידות הראי"ה⁵.

שם כתוב כך:

"מידת **האהבה**, השרויה בנשמת הצדיקים, היא כוללת את כל הברואים כולם, ואינה מוציאה מן הכלל שום דבר ולא שום עם ולשון, **ואפילו עמלק אינו נמחה כי אם מתחת השמים**, אבל על ידי הזיכור מתעלה הוא לשורש הטוב אשר הוא מעל לשמים, **ונכלל הכל באהבה העליונה**. אלא שצריך כח גדול וטהרה עצומה ליחוד נשגב זה".

מרן הרב זצ"ל מלמד אותנו שהצדיקים הגדולים, אשר מסוגלים לברר כל דבר בצורה יסודית ופנימית, אוהבים את כל מעשה ה'. ועל כן אפילו העמלקים נכללים באהבה עליונה זו.

אהבה זו איננה נובעת מהתעלמות מהמציאות, אלא להיפך – מהתבוננות מעמיקה ביותר, שהצליחה למצוא את השורש הטוב שתפיסת העולם העמלקית, גם אם אין לה מקום בעולם הזה.

מהו אם כן היחס הנכון שצריך להיות לנו כלפי העמלקים – אהבה או שנאה?

במדרש⁶ מסופר כיצד נהג שמואל הנביא באגג מלך עמלק:

" ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק, וכתוב 'וישסף שמואל את אגג וגו'', אמר רבי אבא בר

השבת היא השבת השנייה ל'ארבעת הפרשיות': שקלים, זכור, פרה, החדש. וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות תפילה¹:

"ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע הכהן, וכן אם חל ראש חדש אדר להיות בתוך השבת [כלומר: באמצע השבוע] ואפילו בערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלים. בשנייה קורין 'זכור'² ומפטירין 'פקדתי את אשר עשה עמלק'³, אי זו היא שבת שנייה? כל שחל פורים להיות בתוכה [כלומר: בשבוע שאחר השבת] ואפילו בערב שבת".

בפורים אנו מודים לה' ושמחים על נס ההצלה מגזירתו של המן האגגי שהיה מזרע עמלק, ועל כן תקנו חז"ל להצמיד אליו את קיום מצוות זכירת מעשה עמלק.

עניינה של מצוות "זכור את עשר לך עמלק" מבואר ברמב"ם בספר המצוות⁴:

"הציווי שנצטוונו לזכור את אשר עשה לנו עמלק, שקידם אותנו ברע, שנאמר את זה בכל זמן וזמן, ונעורר את הנפשות בדברים להילחם בו, **את בני האדם לשנאו**, כדי שלא ישכח הדבר, ולא תחלש ולא תמעט בנפשות במשך הזמן".

ברבות השנים, מעשה עמלק עלול להפוך לאירוע שהיה אי שם במדבר, והשנאה לעמלק תלך ותחלש בלבבות. על כן נצטוונו לזכור את מעשה עמלק, ולחזק ולתחזק את השנאה כלפיו.

5 אהבה ו.
6 איכה רבה פרשה ג.

1 י"ג, כ.
2 דברים כ"ה, י"ז.
3 שמואל א ט"ו, ב.
4 עשה קפ"ט. תרגום הגאון מהר"י קאפח.

את הרשעה".

אי אפשר להדריך את הציבור לאהוב את הרשעים, כיון שאהבת הרשעים תוביל בהכרח גם לאהבת הרשעה. ההדרכה הכללית חייבת לקרוא לשנאת הרשעים, כדי שיהיה ברור מהו היחס שלנו למעשי רשע וכפירה.

האפשרות לאהוב את הרשעים, נתונה רק לצדיקים שמסוגלים להפריד בין הרשעים לרשעה. להבין שהמאבק וההתנגדות שאנו מביעים כלפי הרשעים, הוא עצמו חלק מאהבה העליונה.

מִרְן הָרַב הָיָה מוֹדֵעַ לְסַכְנָה הַגְּדוּלָה שֶׁטְמוּנָה בְּלִימוּד אִמַּת עֵמוּקָה זֹ, וְכִךְ כָּתַב בְּעוֹלַת רֵאִי"ה¹¹:

"שֶׁאֵל שֶׁחָמַל עַל אֲגַג מִשּׁוֹם שֶׁהִצִּיץ בּוֹ שׁוֹרֵשׁ הַנִּיצוּץ הַמוֹסְתֵר הַרְבֵּה, **שֶׁהִסְתַּכַּל מִמְקוֹם גְּבוּהָ** לְמִקּוֹם נִמוּךְ עָלָיו. 'יִירוֹם מֵאֲגַג מִלְכּוֹ'¹² שְׁקִיבֵל מִלְכוּתוֹ **עַל הַגַּג**, שְׁדִיבֵר עִמוֹ שְׁמוּאֵל שִׁם. 'וְעִשִּׂית **מַעֲקָה** לַגַּג'¹³ חֲסַר כ"ה, דְּבִרְכַת יִשְׂרָאֵל 'כ"ה תִּבְרַכּוּ, וְמַעֲקָה עִם כ"ה [בְּגִימְטְרִיָּה] עֵמֶלְק, **שֶׁמִּתְבָּרַר לְקְדוּשָׁה עַל יְדֵי הַמַּחִיָּה**. וּב'כ"ה' תּוֹכַל לִהְיוֹת **נְפִילָה, וְהַהֲבַטְחָה הִיא בְּנִבּוֹאֵת מֹשֶׁה** שֶׁנִּתְנַבְּא גַם כֵּן ב'זֶה הַדְּבָר'. 'פֶּה **עֵמֵד עֵמְדִי**'".

שֶׁאֵל הַמֶּלֶךְ אֲמַנָּם נִלְחַם בְּעֵמֶלְק, אֲךָ לֹא מַחָה אוֹתָם לְגַמְרִי. מֵהַ הִבִּיא אֶת שֶׁאֵל הַצְּדִיק לְטַעוֹת כִּזּוֹ? שֶׁאֵל הִיָּה 'עַל הַגַּג'. הוּא הִסְתַּכַּל עַל מַעֲשֵׂה ה' בְּמִבְטָ מֵאֵד גְּבוּהָ, מִתּוֹךְ ה'אֶהְבָּה הַעֲלִיּוֹנָה', שִׁידְעָה לְמִצּוֹא אֶת הַטּוֹב וְהַנִּכּוֹן שֶׁבְכָל דְּבַר. אֲפִילוֹ כֹּאשֶׁר הַתְּבוּנָן שֶׁאֵל בְּעִינֵי שְׁכָלוֹ בְּעֵמֶלְק, הוּא רָאָה אֶת 'הַשּׁוֹרֵשׁ הַטּוֹב שֶׁלּוֹ, אֲשֶׁר הוּא מַעַל לְשָׁמַיִם'. וְעַל כֵּן לֹא יִכּוֹל הִיָּה לְהַשְׁלִים אֶת מִצְוֹת הַמַּחִיָּה.

דוּקָא הַהִסְתַּכְלוֹת הַגְּבוּהָ הַזּוֹ, מ'מְרוּמֵי הַגַּג', הִבִּיאָה אֶת שֶׁאֵל לְנְפִילָה בַּחֲטָא. בְּכַדִּי שֶׁאֵדָם שֶׁנִּמְצָא עַל הַגַּג לֹא יִפּוֹל מִמֶּנּוּ, מִלְּמַדַּת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ שִׁיְהִיָּה לַגַּג - מַעֲקָה. ה'מַעֲקָה' הוּא מַחֲוִיבוֹת מוֹחֲלַטֵת לְקִיּוּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה, גַּם כֹּאשֶׁר הֵן נִרְאוֹת ל'עֵינֵי בִּשְׂר' שֶׁלּוֹ כְּסוֹתָרוֹת אֶת הָעוֹלָם הָרַעִיוֹנִי.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נוֹתֵן הַתּוֹרָה, יוֹדֵעַ טוֹב מְכוֹלָנוּ אֶת כָּל 'הַשּׁוֹרְשִׁים הַטּוֹבִים' שֶׁל הַרְשָׁעָה וְהַרְשָׁעִים, וְאֵל לָנוּ לְהִתְחַכֵּם עַל צְוִיוֹ. אַחֲרֵי שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה לְהַשְׁמִיד אֶת עֵמֶלְק - הִרִי שֶׁזֶהוּ הַדְּבָר הַנִּכּוֹן!

כֹּהֲנָא: הַתְּחִיל מַחְתֵּךְ בְּבִשְׂרוֹ חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת וּמֵאֲכִיל לְנַעֲמִיּוֹת [בְּנוֹת יַעֲנָה]".

הַמְּדַרְשׁ מֵתֵאָר שֶׁשְׁמוּאֵל מֵאֲכִיל אֶת בִּשְׂרוֹ שֶׁל אֲגַג לְעוֹפּוֹת. מֵה רוֹצֵה הַמְּדַרְשׁ לְלַמֵּד אוֹתָנוּ בַּתִּיאוֹר הַזֶּה? בִּיאוֹר לְדַבְרִים נִמְצָא בְּדַבְרֵי מִרְן הָרַב זצ"ל, שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּחֻבְרַת גְּנִזֵי הָרֵאִי"ה⁷:

"מִצַּד שֶׁהוּא [עֵמֶלְק] עֵצֶם הַטּוּמְאָה הַמְּנַגֵּד אֶל הַקְּדוּשָׁה, הִרִי הוּא מִטְמֵא אֶת הָעוֹלָם בְּמִצִּיאוֹתוֹ, וְכֹל זְמַן שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הוּא דוֹחֵק אֶת רַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה. וְעַל כֵּן בִּיעוּרָו מִצּוּהָ וְעוֹבֵר עַל 'בֵּל יִרְאָה וּבֵל יִמְצָא' בִּהִשְׁהוֹתוֹ. וְהִנֵּה שֶׁאֵל חֲשַׁב שֶׁעִיקֵר עֵינֵי הַאֲבֹדֶת עֵמֶלְק הוּא רַק כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹצִיא מִמֶּנּוּ פְּעוּלוֹת רַעוֹת בְּפוּעַל, אֲבֵל בְּאִמַּת אֵינוֹ כֵּן, כִּי אֲךָ שֶׁהַפְּעוּלוֹת הַרַעוֹת מוֹכְרָחוֹת לְצִאת מִמֶּנּוּ, ו'מְרַשְׁעִים יִצָּא רָשָׁע', אֲבֵל עִיקֵר מִצּוֹת מַחִיָּתוֹ הוּא כְּבִיעוּר חֲמֵץ וְעִבּוּדָה זָרָה, כְּדִי לְמַעַט אֶת הַתִּיפְלָה, שֶׁמִּטְמֵא אֶת אוֹירוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּמִצִּיאוֹתוֹ. עַל כֵּן הִיָּה שְׁמוּאֵל חוֹתֵךְ אֶת בִּשְׂרוֹ שֶׁל אֲגַג וּמְשַׁלֵּךְ לְנַעֲמִיּוֹת, כְּדִי שִׁיתְּבַעֵר לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם".

הַעֵמֶלְק מִטְמֵאִים אֶת הָעוֹלָם בְּעֵצֶם קִיּוּמָם, עוֹד לְפָנֵי שֶׁבְכָלֵל הַסְּפִיקוֹ לְעוֹלָל מִשְׁהוֹ. וְלִכֵּן אֶת גּוֹפְתוֹ שֶׁל אֲגַג צָרִיךְ לְאֵבֵד מִהָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁמְבַאֲרִים חֲמֵץ וְעִבּוּדָה זָרָה.

דְּבָרִים אֵלוֹ שֶׁל מִרְן הָרַב, מַחֲזִקִים אֶת הַתְּמִיָּה עוֹד יוֹתֵר: כִּיצַד אֲפִשֶׁר לְאֶהוֹב עִם ש'דוֹחֵק אֶת רַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה' בְּכָל זְמַן שֶׁהוּא בְּעוֹלָם?! וְיוֹתֵר מִזֶּה, הִרִי הַרְמַב"ם⁸ מִלְּמַד אוֹתָנוּ שִׁישְׁנָם רַשְׁעִים אֲפִילוֹ בְּעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּצְוּוֹה לְשִׁנּוֹא אוֹתָם:

"... הַמִּינִין וְהַמְּשׁוּמְדִין וְהַמוֹסְרִין כָּל אֵלוֹ אֵין מִתְּאֵבְלִין עֲלֵיהֶם, אֲלֵא אַחִיהֶם וְשֶׁאֵר קְרוּבֵיהֶם לּוֹבְשֵׁין לְבָנִים וּמִתְעַטְפִין לְבָנִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְשִׁמְחִים שֶׁאֲבָדוּ שׁוֹנְאֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר⁹: 'הֲלֹא מִשְׁנֵאִיךָ ה' אֲשַׁנְא'".

בְּכַדִּי שֶׁנוֹכַל לְהִבִּין אִם כֵּן אֶת הַיַּחֲסָ הַנִּכּוֹן שֶׁבִּין הַשְּׁנֵאָה וְאֶהְבָּה לְעֵמֶלְקִים, נִתְבוּנָן בְּצִיטוּט נוֹסֵף מְדַבְרֵי מִרְן הָרַב¹⁰:

"כְּשֶׁאוֹהֲבִים אֶת הַרְשָׁעִים, מִפְּנֵי חוֹלְשָׁתוֹ שֶׁל הָאָדָם נִמְצָא אוֹהֵב גַּם כֵּן אֶת הַרְשָׁעָה. וְעַל כֵּן הַכְּרַח הוּא לְשִׁנּוֹא אֶת הַרְשָׁעִים, כְּדִי לְזַכּוֹת לְשִׁנּוֹא עַל יְדֵי זֶה גַּם כֵּן

7	עמ' 26, תחת הכותרת: 'זכירת מעשה עמלק'.	11
8	הלכות אבל א, י.	12
9	תהילים קל"ט, כ"א.	13
10	אורות הקודש חלק ד, עמ' תצ"ו, תחת הכותרת 'סתירות ושלוש' אות ה.	